

AFET ETİĞİ

Yazarlar:

Dr. Sercan KÜRKÜ

Doç. Dr. Eray Serdar YURDAKUL

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademişyen Kitabevi AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Bu kitapta yer alan fikirler ve düşünceler yazara ait olup, hiçbir kurum veya kuruluşun görüşünü yansıtmamaktadır. Bu kitap “Afet Etiği; Ankara İli Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Ekipleri ile Nitel Çalışma “ adlı doktora tezinden üretilmiştir.

ISBN 978-625-375-599-7	Kapak ve Sayfa Tasarımı Öğr. Gör. Ümit PARSIL
Kitap Adı Afet Etiği	Yayıncı Sertifika No 47518
Yazarlar Dr. Sercan KÜRKÜ ORCID iD: 0000-0003-0422-4012	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
Doç. Dr. Eray Serdar YURDAKUL ORCID iD: 0000-0003-0556-393X	Bisac Code SOC040000
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	DOI 10.37609/akya.3773

Kütüphane Kimlik Kartı
Kürklü, Sercan [ve başkaları...].
Afet Etiği / Sercan Kürklü, Eray Serdar Yurdakul.
Ankara : Akademişyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
95 s. : şekil. ; 135x210 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253755997

GENEL DAĞITIM
Akademişyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Önsöz

Afetler, yalnızca yerleşimleri yıkan ya da can kayıplarına yol açan olaylar değil, aynı zamanda toplumların dayanışma gücünü, adalet anlayışını ve etik değerlerini sınanan olağanüstü durumlardır. Afet yönetimi, teknik müdahalelerin ötesinde, kararların, uygulamaların ve önceliklendirmelerin ahlaki temellerinin sorgulandığı, çok boyutlu ve disiplinler arası bir süreçtir. Bu nedenle afet etiği, afet öncesinden afet sonrasına kadar tüm aşamalarda insan haklarının, adaletin, şeffaflığın ve eşitliğin gözetilmesini sağlayan vazgeçilmez bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışmada, bütünlük afet yönetimi döngüsü Hyogo ve Sendai Çerçeve Planları temelinde ele alınmış, ancak mevcut literatürde sıklıkla göz ardı edilen “etik boyut” sürecin merkezine yerleştirilmiştir. Araştırma, afet etiğinin yalnızca afet tıbbındaki etik sorunlarla sınırlı olmadığını; halk sağlığı etiği, yönetim etiği, medya etiği, insan hakları perspektifi ve gönüllülük gibi çok geniş bir alanı kapsadığını ortaya koymaktadır. Böylelikle afet etiği, sağlık hizmetlerinden afet lojistiğine, triyaj kararlarından kaynakların adil dağıtımına kadar tüm süreçlerde rehberlik eden bütüncül bir çerçeve olarak tanımlanmıştır.

Çalışmanın özgün katkılarından biri, afet yönetiminin risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarının her birinde etik ilkelerin varlığını görselleştirerek sunmasıdır. Bu

yaklaşım, afet yönetiminin yalnızca idari ve teknik bir faaliyet değil, aynı zamanda değer temelli bir süreç olduğunu somut biçimde ortaya koymaktadır. Ayrıca, afetlerde sık karşılaşılan etik ikilemler, incinebilir grupların korunması, mahremiyetin gözetilmesi, özerklik ve şeffaflık gibi temel ilkeler bağlamında analiz edilmiştir.

Kitap boyunca, afet yönetimi döngüsünün her aşamasında karşılaşılan etik sorunlar; faydacı etik, deontolojik yaklaşımlar, adalet ilkesi ve insan hakları perspektifinden tartışılmış; afet öncesi, afet sırası ve sonrası için temel etik ilkeler ortaya konmuştur. Ayrıca ulusal ve uluslararası düzeyde afet etiği alanında mevcut kılavuzlar incelenmiş, afetlere yönelik yönlendirici etik kılavuzların gerekliliği vurgulanmıştır.

Bu kitabın hazırlanmasında amaç, afetlerde karşılaşılan etik sorunların fark edilmesini sağlamak, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek ve literatürde eksikliği hissedilen bütüncül bir afet etiği tanımı ortaya koymaktır. Umudumuz, bu çalışmanın, afet yönetiminde görev alan profesyonellere, karar vericilere, akademisyenlere ve gönüllülere hem teorik hem de pratik anlamda yol gösterici bir kaynak olmasıdır.

Bu kitabın ortaya çıkmasında desteklerini esirgemeyen değerli hocalarımız, Tez İzleme Kurulu üyelerimiz Sayın Prof. Dr. Berna Arda ve Sayın Prof. Dr. Perihan Elif Ekmekçi'ye gönülden teşekkür ederiz. Yönlendirmeleriniz, nazik dokunuşlarınız ve bilgi birikiminizle bizi aydınlattınız, çalışmamızı değerli kıldınız. Eleştirileriniz, sabrınız ve rehberliğiniz olmadan bu eser tamamlanamazdı. Desteğiniz ve güveniniz için minnettarız.

Dr. Sercan KÜRKLÜ

Doç. Dr. Eray Serdar YURDAKUL

İçindekiler

1. Giriş	1
2. Genel Bilgiler	3
Afet	3
Afetin Tanımı	3
Afet Türleri ve Etkileri	5
Afet Yönetimi Aşamaları	8
AFAD	15
AFAD Kuruluş Tarihçe	15
AFAD Teşkilat Şeması	16
AFAD Arama Kurtarma Akreditasyonu	19
Afetlerde Medikal Müdahale ve Triyaj	22
Afet Tıbbının Tanımı	22
Afetlerde Triyaj	25
Afetin Psikososyal Etkileri ve İncinebilir Gruplar	30
Afet ve Etik	34
Etik ile İlgili Kavramlar	35

Etik Kuramlar ve İlkeler	37
Afet Etiği ve Temel İlkeler	48
Afetlere Yönelik Uluslararası Etik Kılavuzlar	66
3. Sonuç.....	77
4. Kaynaklar.....	79

KAYNAKLAR

1. Dinc A, E. G. Afetlerde Etik. ULEAD Annual Congress: ICRE; Ankara2017. p. 747-57.
2. Civaner M,Vatansever K, Pala K. Ethical problems in an era where disasters have become a part of daily life: A qualitative study of healthcare workers in Turkey. PLoS One. 2017;12(3):e0174162.
3. Karadag CO, Hakan AK. Ethical dilemmas in disaster medicine. Iranian Red Crescent Medical Journal. 2012;14(10):602.
4. Gülhan Ş. Sağlık Profesyonellerinin Afet Triajında Etik Karar Verebilme Durumları: İzmir İli Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2018;9(1):57-66.
5. Ali E. Ethics as an internal inspection tool in disaster management. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi. 2015(15):89-102.
6. Sevimli S, Karadas S, Dulger AC. Issues affecting health professionals during and after catastrophic earthquakes in Van-Turkey. J Pak Med Assoc. 2016;66(2):129-34.
7. American Medical Association. Code of Medical Ethics 2021 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.05.2022] <https://www.ama-assn.org/delivering-care/ethics/physicians-responsibilities-disaster-response-preparedness>.
8. Lavalentha N, Basak R, Dell ML, Diekema D, Elster N, Geis G, et al. The ethics of creating a resource allocation strategy during the COVID-19 pandemic. Pediatrics. 2020;146(1).
9. Emanuel EJ, Persad G, Upshur R, Thome B, Parker M, Glickman A, et al. Fair allocation of scarce medical resources in the time of Covid-19. Mass Medical Soc; 2020. p. 2049-55.
10. Pubmed. Disasters Ethics 2021 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 10.05.2021]

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/?term=disasters+ethics>.

11. Web of Science. Disaster Ethics. 2021. [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 10.05.2021] https://apps.webofknowledge.com/Search.do?product=WOS&SID=C4BQ3sau4i4ekSY7daX&search_mode=GeneralSearch&prID=779d5834-7565-42f4-afb0-9fa5128e01e0
12. ScienceDirect. Disaster Ethics 2021 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 10.05.2021] <https://www.sciencedirect.com/search?q=disaster%20ethics>.
13. IFRC.The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies 2024. [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 06.02.2024] <https://www.ifrc.org/>, <https://www.ifrc.org/what-disaster>.
14. WMA. Statement On Medical Ethics In The Event Of Disasters 2017.
15. Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük 2022 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 08.05.2021]: <https://sozluk.gov.tr/>.
16. Centre for Research on the Epidemiology of Disasters. The Epidemiology of Disasters Université Catholique de Louvain 2022 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.11.2022] <https://www.cred.be/>.
17. EM-DAT. The International Disaster Database 2022 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.16.2022] <https://www.emdat.be>.
18. Afetlerde ve Acil Durumlarda Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği, 25 Mayıs 2021 Tarihli ve 31491 Sayılı Resmî Gazete (2021).
19. AFAD. Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. Ankara. 2014.
20. UNDRR. Definition: Disaster The UN Office for Disaster Risk Reduction: The UN Office for Disaster Risk Reduction; 2022 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.06.2022] <https://www.undrr.org/terminology/disaster>.
21. WHO/EHA Centre PET. Disasters & Emergencie WHO, Geneva, Switzerland 2022 Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.09.2023] <https://apps.who.int/disasters/repo/7656.pdf>.
22. Makwana N. Public health care system's preparedness to combat epidemics after natural disasters. Journal of Family Medicine and Primary Care. 2020;9(10):5107-12.
23. Kadioğlu M. Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri, Toplumda Afet Bilincini Artırma Yöntemleri İlkeleri, . Kadioğlu, M ve Özdamar, E,(editörler),“Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayın No:2 2008. p. 223-42.
24. NOAA. National Centers for Environmental Information. U.S. Billion-Dollar Weather and Climate Disaster 2022 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.06.2022] <https://www.ncdc.noaa.gov/billions>.
25. Keyifli N. OECD Ülkelerinde Doğal Afetlerin Bütçe Açıkları Üzerine Et-kisi: DİNAMİK Panel Veri Analizi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2021(43):303-18.
26. Kadioğlu M. Afet yönetimi: Beklenilmeyeni beklemek, en kötüsünü yönetmek: Marmara Belediyeler Birliği; 2011.

27. Toprak KZ, Altay A. Bütünleşik Afet Yönetimi. İzmir: İlkem Yayınları; 2016.
28. Schnall AH, Roth JJ, Ekpo LL, Guendel I, Davis M, Ellis EM. Disaster-related surveillance among US Virgin Islands (USVI) shelters during the Hurricanes Irma and Maria response. *Disaster medicine and public health preparedness*. 2019;13(1):38-43.
29. International Strategy for Disaster Reduction. Hyogo Framework Report for 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters. World Conference on Disaster Reduction 18-22 January 2005, Kobe, Hyogo, Japan; 2005.
30. UNDRR. BM Afet Riskini Azaltma Ofisi U. Afet Risklerin Azaltılmasına ilskin Sendai Cercevesi 2015-2030. 2015. [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 03.11.2023] <https://www.undrr.org/implementing-sendai-framework/what-sendai-framework>.
31. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Stratejik Plan 2019-2023, (2019).
32. Sweileh WM. A bibliometric analysis of health-related literature on natural disasters from 1900 to 2017. *Health research policy and systems*. 2019;17:1-11.
33. Ersoy P, Börühan G, Esmer S. Afet Lojistiği. Bütünleşik Afet Yönetimi (Ed Karaman, ZT ve Altay, A) İlkem Ofset ve Dijital Baskı, İzmir. 2016.
34. Metzler EC, Kodali BS, Urman RD, Flanagan HL, Rego MS, Vacanti JC. Strategies to maintain operating room functionality following the complete loss of the recovery room due to an internal disaster. *American journal of disaster medicine*. 2015;10(1):5-12.
35. Sabbe M. Coordination of actions in disaster situations. *B-ENT*. 2016;12(26/2):135-8.
36. Narayanan A, Finucane M, Acosta J, Wicker A. From awareness to action: Accounting for infrastructure interdependencies in disaster response and recovery planning. *GeoHealth*. 2020;4(8):e2020GH000251.
37. Şahin Ş. Türkiye’de Afet Yönetimi ve 2023 Hedefleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*. 2019;1(2):180-96.
38. WHO. World Health Organization. Geneva, Switzerland. 2024 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 06.05.2024] <https://www.who.int/>.
39. AFAD. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı; 2022.
40. AFAD. AFAD Hakkında Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Ankara.2024 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.05.2024] <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>.
41. Resmi Gazete. Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, (2018). 15/7/2018 tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazete.
42. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Stratejik Plan 2014-2028, (2024).
43. Resmi Gazete. Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapıl-

- ması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.(2020) 18.09.2020 tarih ve 31248 sayılı Resmi Gazete.
44. Resmi Gazete.Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Afet Ve Acil Durumlara İlişkin Hizmet Standartları ve Akreditasyon Esaslarının Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik (2020). 29.07.2020 tarih ve 31200 sayılı Resmi Gazete.
 45. Afet ve Acil Durum Eğitimleri Akreditasyon Kılavuzu, (2022). Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Ankara.
 46. UNV. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri. 2024. [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.10.2024] <https://www.unv.org/>.
 47. INSARAG. The International Search and Rescue Advisory Group (INSARAG) 2023 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 09.11.2023] <https://www.insarag.org/>.
 48. Sindelar M, Shuman L, Besterfield-Sacre M, Miller R, Mitcham C, Olds B, et al., editors. Assessing engineering students' abilities to resolve ethical dilemmas. 33rd Annual Frontiers in Education, 2003. IEEE.
 49. Gregory R C, Philip D Anderson, Erik ADH, Robert G D, Irving J, Eric N, et al. Introduction to Disaster Medicine. Disaster Medicine, 3–6. 2006.
 50. ACEP. Introductory Training and References 2024 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 04.10.2024] <https://www.acep.org/disastermedicine/resources/introductory-training-and-references>
 51. Özüçelik DN. Afet Tıbbi, Afetlerde Acil Tıp Hizmetleri. . 1 Baskı Ankara: Türkiye Klinikleri; 2019 p1-5. 2019.
 52. Stehrenberger CS, Goltermann S. Disaster medicine: genealogy of a concept. Soc Sci Med. 2014;120:317-24.
 53. Suner S. History of disaster medicine. Turkish Journal of Emergency Medicine. 2015;15:1-4.
 54. Chacko S, Randolph R, Morsch G. Disaster Medicine: Public Health Preparedness for Natural Disasters. FP essentials. 2019;487:17-22.
 55. Rose DA, Murthy S, Brooks J, Bryant J. The evolution of public health emergency management as a field of practice. American journal of public health. 2017;107(S2):S126-S33.
 56. Streger MR. Prehospital triage. Emerg Med Serv. 1998;27(6):21, 3-7, 45 passim.
 57. Williams RM. Triage and emergency department services. Ann Emerg Med. 1996;27(4):506-8.
 58. Öner Şimşek, D. (2018). Triaj Sistemlerine Genel Bakış ve Türkiye'de Acil Servis Başvurularını Etkileyen Faktörlerin Lojistik Regresyon ile Belirlenmesi. Sosyal Güvence(13), 84-115. <https://doi.org/10.21441/sguz.2018.66>
 59. Resmi Gazete. Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği, (1983). 13.01.1983 tarih ve 17927 sayılı Resmi Gazete.
 60. Iserson KV, Moskop JC. Triage in medicine, part I: concept, history, and types. Annals of emergency medicine. 2007;49(3):275-81.

61. Lee CH. Disaster and mass casualty triage. *AMA Journal of Ethics*. 2010;12(6):466-70.
62. Nakao H, Ukai I, Kotani J. A review of the history of the origin of triage from a disaster medicine perspective. *Acute medicine & surgery*. 2017;4(4):379-84.
63. Ranse J, Kathryn Zeitz K. *International Disaster Nursing*. Cambridge University Press 2010. p. 57-80.
64. Christian MD. Triage. *Critical care clinics*. 2019;35(4):575-89.
65. Fernandes CMB, Tanabe P, Gilboy N, Johnson LA, McNair RS, Rosenau AM, et al. Five-Level Triage: A Report from the ACEP/ENA Five-Level Triage Task Force. *Journal of Emergency Nursing*. 2005;31(1):39-50.
66. Resmi Gazete. Yataklı Sağlık Teşislerinde Acil Servis Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ, (2022).13.09.2022 tarih ve 31952 sayılı Resmi Gazete.
67. Janousek JT, Jackson DE, De Lorenzo RA, Coppola M. Mass casualty triage knowledge of military medical personnel. *Mil Med*. 1999;164(5):332-5.
68. Yılmaz T. Sağlıkta Afet Yönetiminde Aile Hekimliği. Ankara TAHUD; 2021.
69. Büken NÖ. Afetlerde Sağlık Yönetiminde Etik (Hamer Acil ve Afet Durumlarında Sağlık Yönetimi, Editör: Altıntaş, K.H.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 2013. 163-72 p.
70. Bazayr J, Farrokhi M, Salari A, Safarpour H, Khankeh HR. Accuracy of Triage Systems in Disasters and Mass Casualty Incidents; a Systematic Review. *Arch Acad Emerg Med*. 2022;10(1):e32.
71. Bazayr J, Farrokhi M, Khankeh H. Triage Systems in Mass Casualty Incidents and Disasters: A Review Study with A Worldwide Approach. *Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences*. 2019;7(3):482-94.
72. Christian M, Farmer J, Young B. Disaster Triage And Allocation of Scarce Resources. 2008.
73. Turan M, Oral V. Arama Kurtarma Çalışmalarında Yapısal Müdahale Önceliklendirmesi ve Enkaz İşaretlemesinde Uluslararası Standartlar. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*. 2023;5(2):270-90.
74. Jones P. Urban Search and Rescue in Australia. *The Australian Journal of Emergency Management*. 1996;11(3):34-7.
75. LAFD. Community Emergency Response Team, Unit 5: Light Search And Rescue Operations, County of Los Angeles Fire Department 2023 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 01.11.2023] <https://fire.lacounty.gov/wp-content/uploads/2019/08/Unit5-LightSearchRescueOperations.pdf>.
76. Tariverdi M, Miller-Hooks E, Adan M. Assignment strategies for real-time deployment of disaster responders. *Int J Oper Quant Manag: Special Issue on Humanitarian Operations Management*. 2015;21(1):37-61.
77. Chen AY, Peña-Mora F, Plans AP, Mehta SJ, Aziz Z. Supporting Urban Search and Rescue with digital assessments of structures and requests of

- response resources. *Advanced Engineering Informatics*. 2012;26(4):833-45.
78. INSARAG Guidelines. Volume II: Preparedness and Response, Manual B: Operations, United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), International Search and Rescue Advisory Group, (2020).
 79. Sartorius N. The meanings of health and its promotion. *Croat Med J*. 2006;47(4):662-4.
 80. WHO. Chapter 2.5 Identifying and engaging high-risk groups in disaster research WHO, Geneva, Switzerland: 2022 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 03.03.2024] <https://wkc.who.int/our-work/health-emergencies/research-methods/sections-and-chapters/section-2/chapter-2-5-high-risk-groups>.
 81. Oğuz Y, Tepe H, Büken N, Kucur D. Biyoetik Terimleri Sözlüğü: Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara; 2005.
 82. Arda, B., Pelin, S. Ş. Tıbbi etik: tanımı, içeriği, yöntemi ve başlıca konuları. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 1995;48(3):323-35.
 83. Demir M. Hacettepe Üniversitesi Hastane Hekimlerinin Klinik Etik Problemlerin Farkındalığı Araştırması – Hastane Etik Kurul Model Önerisi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi 2011.
 84. Yıldırım G, Kadioğlu S. Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramları. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2007;29(2):7-12.
 85. Doğan Ö. Etik. *Ahlak Felsefesi*, Notos Yayınları. 2019;Dördüncü Basım.
 86. İyi S. Etik, Kuçuradı,İ., Taşdelen,D. (Ed.). Eskişehir TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2356, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1353, ; 2019. Ünite 2, ss. 34-5. p.
 87. Çeçen A. Adalet Kavramı: Adalet Kavramının Göreliliği Üzerine Bir Deneme: Turhan Kitabevi Yayınları; 2003.
 88. Göksel FA. Tıp Dünyamızda Yeni Bir Gereksinim: Mesleki Değerler Forumu. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History*. 1993;1(1):1-4.
 89. Ekmekci, P.E. Tıp Etiği Açısından Sağlık Hakkı ve Romanlar Üzerine Bir Çalışma. Ankara: Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi 2014.
 90. Kuçuradı İ. Adalet Kavramı. [Ed.] Adnan Güriz. . Ankara Türkiye Felsefe Kurumu; 2013.
 91. Aristoteles. *Nikomakhos'a Etik*. [çev.] Akderin F. . İstanbul: Say Yayınları. ; 2015.
 92. Dauda B, Dierickx K. Viewing benefit sharing in global health research through the lens of Aristotelian justice. *Journal of Medical Ethics*. 2017;43(6):417-21.
 93. Sandel MJ. *Adalet, Yapılması Gereken Doğru Şey Nedir?* [çev.] Kocaoğlu M. Ankara: Ted Matbaacılık, Felix kitap; 2020.
 94. Rawls, J. *Bir Adalet Teorisi*. [çev.] Coşar V.A. . Ankara Phoenix; 2017.
 95. Avaner E. Sağlıkta Adalet, Ürün Güvenliği, Türkiye ve Covid 19 Pandemisi

- Ankara: Nobel Akademik 2023.
96. Resmi Gazete. Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2004). 08.06.2004 tarih ve 25486 sayılı Resmi Gazete.
 97. Kamu Görevlileri Etik Kurulu. Kamu Görevlileri Etik Rehberi Ankara 2022
 98. Beauchamp TL, Childress JF. Principles of biomedical ethics: Oxford University Press, USA; 2013.
 99. Erdem AYDIN NE. Tıp Etiği İlkeleri. T Klin J Med Ethics 1995;2-3:48-52.
 100. Ryus C, Baruch J. The Duty of Mind: Ethical Capacity in a Time of Crisis. Disaster Med Public Health Prep. 2018;12(5):657-62.
 101. Civaner MM, Vatansever K, Pala K. Ethical problems in an era where disasters have become a part of daily life: A qualitative study of healthcare workers in Turkey. PLoS one. 2017;12(3):e0174162.
 102. Howe EG. Medical Ethics in Disasters. In: Ryan JM, Hopperus Buma APCC, Beadling CW, Mozumder A, Nott DM, Rich NM, et al., editors. Conflict and Catastrophe Medicine: A Practical Guide. London: Springer London; 2014. p. 91-110.
 103. Satkoske VB, Kappel DA, DeVita MA. Disaster Ethics: Shifting Priorities in an Unstable and Dangerous Environment. Crit Care Clin. 2019;35(4):717-25.
 104. Kocak H, Kinik K, Caliskan C, Aciksari K. The Science of Disaster Medicine: From Response to Risk Reduction. Medeni Med J. 2021;36(4):333-42.
 105. Toiviainen L, Daily E. Disaster Ethics. 2010. p. 473-94.
 106. Zack N. Ethics for Disaster, Plymouth. Rowman & Littlefield Publishers Inc, UK; 2009.
 107. Prieur M. European and Mediterranean Major Hazards Agreement (EUROPA). Strasbourg; 2011.
 108. Aung K, Abdul Rahman N, Nurumal M, Ahayalimudin NA. Ethical Disaster or Natural Disaster? Importance of Ethical Issue in Disaster Management. IOSR Journal of Nursing and Health Science (IOSR-JNHS. 2017;6:90-3.
 109. Nesipoğlu G, Aksu, M. A Value-Based Draft of Ethical Decision-Making Framework in Disaster Medicine: Theoretical Preliminary Study. Disasters and Public Health Ankara Hipokrat Yayınevi. 2023.
 110. Ekşi A. Afet Yönetiminde Temel Etik İlkeler ve İlkeler. İzmir İlkem Ofset ve Dijital Baskı; 2016.p. 75-100
 111. Kadioğlu M, Özdamar E. Belediye Çalışanları için Afet Acil Durum Planlaması. Kadioğlu, M ve Özdamar, E,(editörler),“Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. 2008:185-208.
 112. Dokan, F.K. Afet Öncesinde Etik İlkeler. Afetlerde Etik Yaklaşım (Ed. Balcı E., Gökkaya E.) Nobel Yayıncılık; 2023. p.59-66.
 113. Lo B. Resolving ethical dilemmas: a guide for clinicians: Lippincott Williams & Wilkins; 2012.

114. Fahey C. Ethics and disasters: mapping the moral territory. *Generations*. 2007;31(4):61-5.
115. Collogon LK, Tuma F, Dolan-Sewell R, Borja S, Fleischman AR. Ethical Issues Pertaining to Research in the Aftermath of Disaster. *Journal of Traumatic Stress*. 2004;17(5):363-72.
116. O'Mathúna DP. Conducting research in the aftermath of disasters: ethical considerations. *Journal of Evidence-Based Medicine*. 2010;3(2):65-75.
117. Dinç, A. Afet Yönetiminde Etik. Afetlerde Etik Yaklaşım (Ed. Balcı E., Gök-kaya E.) Nobel Yayıncılık; 2023. p.49-58
118. Tombakoğlu M. Nükleer santrallerde enerji üretimi ve personel eğitimi. *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM)*, Yayın. 2006(25):54-5.
119. Bilik MB. 2011 Van depremleri üzerine sosyolojik bir analiz) . Van Yüzün-cü
- Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü.; 2015.
120. Ashton H, editor *Legal and Ethical Aspects of First Medical Response to Disasters-Background Paper*. International Workshop, Rome; 2008: Cite-seer. p.11-12
121. Soliman H, Rogge M. Ethical considerations in disaster services: A social work perspective. *Electronic Journal of Social Work* 2002;1:1-23.
122. Özşahin A. Afete Müdahalede Asgari Standartlar ve İnsani Yardım Sözleş-mesi. Sphere Projesi, Sena Ofset, İstanbul. 2009.
123. Kathleen Geale S. The ethics of disaster management. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*. 2012;21(4):445-62.
124. Association. S. The Sphere Handbook: Humanitarian Charter and Minu-mum Standards in Humanitarian Response, fourth edition,. Geneva, Swit-zerland 2018 p. 413-6.
125. ICRC. The Fundamental Principles of the International Red Cross and Red Crescent Movement 2015 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 11.07.2024] https://www.icrc.org/sites/default/files/topic/file_plus_list/4046-the_fundamen-tal_principles_of_the_international_red_cross_and_red_crescent_move-ment.pdf#page=3.32.
126. Alston P, Goodman R. *International human rights*: Oxford University Press, USA; 2013.
127. Larkin GL, Koenig K, Schultz C. Ethical issues in disaster medicine. Koenig and Schultz's disaster medicine: comprehensive principles and practices. 2010;1.
128. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. Amerika Birleşik Devletleri.
129. Kuday AD. Afetlerde Tıbbi Etik: Ne Kadar Uygulanabilir? *Acil Yardım ve Afet Bilimi Dergisi*. 2023;3(2):42-8.
130. Ertuğrul ÜE. Silahlı Çatışmadan Kaçanların (Yerinden Edilenlerin) Ulusla-rarası Hukukta Korunması. *Ankara Barosu Dergisi*. 2017;75(1):151-80.
131. Sehrawala, F. B. (2023). "IV" nolu Cenevre sözleşmesi kapsamında sivililerin

- korunması.” Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi 7(2): 321-354.
132. Christos GM, Baldan. (çeviri Ed.Eryılmaz M.). Savaş Cerrahisi: Silahlı Çatışmalar ve Şiddet İçeren Diğer Tüm Koşullarda Kısıtlı Olanaklarda Çalışmak. . Geneva: ICRC; 2010. 33-50 p.
133. Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi Daimi Temsilciliği. 2024 [Çevrimiçi] [Erişim Tarihi: 11.01.2024] <https://cenevreofisi-dt.mfa.gov.tr/Mission>.
134. WHO. Dünya Sağlık Örgütü Pandemi Etik Rehberi, Geneva, Switzerland. 2016.
135. Büken, N.Ö. Pandemide Ön Plana Çıkan Etik Prensipler. Pooyanı AU, editor. Sağlıkta Direnenlerin Etiği: Pandemiyle Mücadelede Sağlık Bakımı Alanında Karşılaşılan Sorunlara Etik Yaklaşımlar Hipokrat Yayıncılık, Ankara; 2021. 79-87 p.
136. Ekmekçi PE. Covid19 ve Etik (Uzamış Covid, Ed. Nejat Akar, Zeynep Üstünyurt Konuk). Ankara Tekses Ofset. TOBB ETÜ Tıp Fakültesi Yayınları No: 6; 2023.